

8. Кудрявцев В.Н. Причинность в криминологии. – М.: Юридическая литература, 2003.- С.123
9. Соціально-психологічні причини злочинної поведінки неповнолітніх.- [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.ws/18060203/psihologiya/sotsialno-psihologichni_prichini_zlochinnoyi_povedinki_nepovnolitnih

УДК: 340+35.078.3

Л.Г. Чистоклетов

к. ю. н., доцент,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ

У статті проаналізовано основні теоретичні та практичні аспекти формування та оцінки рівня проблем, пов'язаних з обґрунтуванням передумов розвитку недержавної правоохоронної діяльності у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки функціонування господарюючих суб'єктів. Досліджено сутність недержавної правоохоронної діяльності та її значення, що дозволило сформулювати теоретичні передумови цього правового явища.

Ключові слова: правоохоронна діяльність, недержавна правоохоронна діяльність, безпека функціонування, суб'єкти господарювання, адміністративно-правове забезпечення.

В статье проанализированы основные теоретические и практические аспекты формирования и оценки уровня проблем, связанных с обоснованием предпосылок развития негосударственной правоохранительной деятельности в сфере административно-правового обеспечения безопасности функционирования хозяйствующих субъектов. Исследована сущность негосударственной правоохранительной деятельности и ее значение, что позволило сформулировать теоретические предпосылки этого правового явления.

Ключевые слова: правоохранительная деятельность, негосударственная правоохранительная деятельность, безопасность функционирования, субъекты хозяйствования, административно-правовое обеспечение.

The paper analyzes the main theoretical and practical aspects of the formation and evaluation of issues related to study conditions of private enforcement in the field of administrative and legal security operation businesses. The essence of private enforcement and its significance, which allowed to formulate the theoretical background of this legal phenomenon.

Key words: law enforcement, non-governmental law enforcement, security operations, entities, administrative and legal support.

Постановка проблеми. Закріплення в Конституції України положень, що вказують на головний обов'язок усіх суб'єктів права дотримуватися правових норм, а державі – забезпечувати їх дотримання, не є гарантією законності, наявною має бути ще надійна система охорони права, щоб це гасло мало реальний зміст, щоб право виконувалося. Це завдання повинне вирішуватися конкретними державними заходами та правоохоронними органами, що класифікуються за ознаками правоохоронної діяльності. Наслідуючи конституційні положення про першочерговий обов'язок держави щодо захисту прав і свобод громадян, слід погодитися з думкою, що на сьогодні єдиного розуміння відносно цих понять ще не вироблено. Цей процес переосмислення понять як в теоретичному, так і в організаційно-правовому аспектах явно не сприяє створенню добре налагодженого механізму адміністративно-правового забезпечення умов безпечного функціонування господарюючих суб'єктів.

Аналіз публікацій на які спирається автор. Дослідження теоретичних та практичних аспектів формування та оцінки рівня проблем, пов'язаних з обґрунтуванням передумов розвитку недержавної правоохоронної діяльності у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки функціонування господарюючих суб'єктів знайшли відображення у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Особлива увага була приділена роботам таких науковців, як: В. Артёмов, Р. Иеринг, А. Карась, І. Кіляханов, В.Крусс, О. Підпригора, Є. Харитонов, А. Шопенгауэр тощо.

Мета дослідження. Виходячи із означеної проблематики та короткого аналізу наукових джерел за темою статті, метою даної наукової праці є теоретичне обґрунтування наукової позиції щодо передумов

розвитку недержавної правоохоронної діяльності, які повинні позитивно вплинути на соціальні, політичні, ідеологічні та економічні передумови адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи законодавство, яке містить значну кількість нормативних актів із вживанням понять «правоохоронна діяльність» і «правоохоронні органи», слід констатувати, що останні існують в більшості авторів та пов'язані із діяльністю державних органів. Зокрема, відзначається, що правоохоронна діяльність є одним із видів державної діяльності. Дійсно, аналізуючи це поняття, ми, передусім, маємо на увазі владну діяльність держави в особі її органів, спрямовану на забезпечення законності і правопорядку. Але у зв'язку з цим досить слушно зауважує російський дослідник В.Артемов про можливість віднесення до правоохоронної діяльності індивідів або їх колективних утворень спрямовану на захист порушеного права [1, с. 117]. На практиці широко поширена ситуація, коли дії суб'єктів господарювання спрямовані на відвертання або припинення протиправної дії (бездіяльності), захист прав і свобод власних економічних інтересів.

Відповідь на подібне питання можна буде дати, проаналізувавши внутрішній зміст правоохоронної діяльності як в теоретичному, так і практичному аспектах, що дозволить сформулювати теоретичні передумови цього правового явища.

Багатогранний характер правоохоронної діяльності, її зміст, форми і методи здійснення нерозривно пов'язані з правом і державою, будучи в сукупності складним державно-правовим явищем, що характеризується юридичним та філософським змістом.

Вивчення філософського змісту цього явища, на нашу думку, має ґрунтуватися на діалектичному підході до розгляду елементів правоохоронної діяльності в їх русі, просторі і часі, що дозволить нам визначитися з природою правоохоронної діяльності і тим самим більше аргументовано відповісти на питання: чи можливе здійснення окремих форм правоохоронної суб'єктами господарської діяльності.

Співтовариства громадян, пов'язані між собою на політичній, релігійній, професійній основі, існували в ще давнину. Ще Римському праву була відома свобода об'єднання членів суспільства, що не суперечить законам, що існували у той час [2, с. 81]. Не диференційоване об'єднання індивідів існувало досить тривалий проміжок часу і засноване з економічною, професійною і політичною метою. Як соціальної істоти, людині на певному етапі свого розвитку, стає недостатньо задовольнятися об'ємом індивідуальних прав і свобод. Його прагнення, іноді "не співпадаючи із загальним напрямом державної діяльності", породжувало необхідність об'єднатися з собі подібними в спільних громадських цілях [3, с. 44].

На певному етапі розвитку людського суспільства виникло нормативне регулювання громадських відносин. Ми не сперечатимемося про первинність становлення права або держави, відмітимо лише, що для вирішення важливих загальних для усіх індивідів інтересів необхідно було пожертвувати певним об'ємом свободи їх поведінки. Цікаве в цьому плані висловлювання А.Шопенгауера, що розрізняв свободу «саму по собі» і «прояв волі» [4, с. 62]. А. Шопенгауер вказував: «кожному спочатку здається, що він вільний у своїх діях і може в кожен хвилину почати новий спосіб життя. Але в подальшому, до свого здивування, він приходить до висновку, «що він не вільний, а підлеглий необхідності, що, незважаючи на усі свої плани і роздуми, він не змінить своїх дій і вимушений із самого початку до кінця свого життя проводити той же, самим їм засуджуваний характер, як би до кінця розігрувати перейняту на себе роль» [5, 31-32].

Під час свого розвитку люди усвідомлюють цінність спільного існування, а вироблення оптимальних умов і форм розвитку стають актуальним проблемним завданням. Внаслідок чого розвиток людських відносин поступово став переходити від звичаю до створення "звичаєвого права", яке відрізнялося від звичаю тим, що мало спеціальні органи, предметом діяльності яких було його виконання. Наявність такої необхідності виступає однією з умов здійснення правоохоронної діяльності. Подальше поглиблення громадських відносин у суспільстві, викликане конфліктами інтересів, призвело до нового етапу регулювання відносин, вираженням якого стало офіційне «писане право», норми якого називалися законами.

Висловлюючись про право і діяльність щодо його охорони, слід звернути увагу на те, що не втратило актуальності і сьогодні висловлювання творця германської реалістичної школи права в другій половині XIX ст. Рудольфа Ієрінга. Р.Ієрінг виділяв в праві його мету, свідомість, волю, мотив, закон, правопорядок та інші його складові. На його думку, право – це результат появи нового і прогресивного на зміну застарілому і віджилому. А кожне нове право як усього народу, так і окремої людини припускає справжню готовність до його відстоювання [6, с. 62].

Значущість поглядів Рудольфа фон Ієрінга обумовлена і вказівкою ним на обов'язок кожного індивіда захищати закон, охороняти і виконувати його на своєму місці і усередині своєї сфери. Зокрема, своєчасні сьогодні і корисні для розуміння суті права висловлювання ученого відносно законності. «Кожен покликаний і зобов'язаний розтопувати голову гідри свавілля і беззаконня скрізь, де вона наважиться виступити; кожен, який користується благословенними дарами права, повинен також у свою чергу сприяти підтримці потужності і значення закону, коротше кажучи, кожен є природженим борцем за право в інтересах суспільства» [7, с. 28].

Повертаючись ближче до теми нашого дослідження, зауважимо, що суть і зміст права визначаються рівнем розвитку саме економічних відносин суспільства. Держава створює спеціальні правоохоронні органи для підтримки

необхідного рівня дотримання встановлених правил гри для всіх суб'єктів господарської діяльності. Саме підтримка, оскільки більшість з них, незважаючи на наявні соціально-економічні та психологічні передумови відступу від правомірної поведінки, свідомо і добровільно формують свою поведінку на основі правових норм. Наприклад, досить поширеним явищем в Україні є такий напрям ухилення від оподаткування як «оптимізація оподаткування», при чому, на ринку праці існують відповідні фахівці за цим напрямом. Тому, відмічаючи вплив держави на право, слід говорити про охорону права від яких-небудь порушень, а вже надалі, про можливість застосування заходів примусу з боку держави. До цього моменту державі важливо створити максимум умов для реалізації за допомогою права прав і свобод суб'єктів господарської діяльності. Саме необхідність дотримання суб'єктами господарювання права слугує істотною умовою здійснення правоохоронної діяльності.

У зв'язку з цим слід погодитися з тими авторами, які розглядають державу не як репресивний орган, який «встановлює, підтримує і проводить в життя закони і норми позитивного права, забезпечує їх загальнообов'язковість можливістю застосування відповідного державного примусу» [8, с. 49]. Є ще інша сторона права, яка існує не в зовнішньому взаємовідношенні з державою, а у внутрішньому взаємовідношенні права – людини, морально-духовний стан якого і зумовлює стан права, його обов'язків, що становлять ядро в суспільстві.

Таким чином, на усіх історичних етапах розвитку суспільства з супроводжуваними його різного роду катаклізмами, людська діяльність дозволяла її носію виживати і пристосовуватися до нових умов життя. Необхідність консолідації сил для вирішення спільних завдань (наприклад, забезпечення економічними благами суспільства, розвитку торгівлі) стала передумовою виникнення держави і її влади. З виникненням держави виникло і право, оскільки пристосування до нових умов існування суспільства, перетворення його в інтересах людини і суспільства немислимо без правотворчої діяльності. Остання спрямована на встановлення права, дотримання якого тягне настання охоронних правовідносин одних суб'єктів по відношенню до інших.

Якою б не була корисною і прийнятною діяльністю суб'єктів господарювання, вона іноді супроводжується наявністю певних негативних процесів, причиною яких є протиставлення особистих інтересів іншим, зовнішні, об'єктивні обставини (форс-мажор), а також внутрішні психологічні дефекти людини. Це явище породжує необхідність його коригування з метою відповідності загальноновизначеної моделі поведінки.

Вітчизняна наука повинна усвідомити, що «користування основними правами і свободами може породжувати зло, завдаючи шкоди соціальним ідеалам і деформуючи культурні цінності. Питання про допустимість такої поведінки має бути поставлене в ряд найбільш актуальних проблем правознавства» [8, с. 47].

У розрізі досліджуваного напрямку, ми підтримуємо ідею створення у рамках адміністративного права «нового правового інституту – інституту захисту прав, свобод та інтересів громадян» [9, с. 9] з акцентуванням уваги на створення інституту забезпечення безпеки суб'єктів господарювання, які б включали норми як матеріального так і процесуального права.

Автор розділяє цю ідею і саме вона є стержнем даного дослідження. Модельною основою передбачуваної концепції правового статусу інституту забезпечення безпеки суб'єктів господарювання в правозахисному процесі, слід визнати інститут права, предметом регулювання якого виступає сукупність однорідних відносин. В якості об'єкту регулювання інституту права, у зв'язку з проблемою, що розглядається нами, можуть бути правовідносини у сфері забезпечення безпеки суб'єктів господарювання. Повинно йтися про відносини, у рамках яких суб'єкти господарювання задовольняють свої правові потреби усупереч позиції суб'єктів, що представляють інтереси держави. Важливе значення при цьому мається не лише в інформуванні населення про можливість захисту від протиправних дій, але і створення умов для такого захисту самими суб'єктами господарювання.

Правоохоронна діяльність в широкому розумінні спрямована на забезпечення прав і свобод людини в об'ємі, сформульованому і закріпленому в міжнародно-правових документах, має об'єктивну основу для аналізу і дослідження конкретної діяльності і є правозахисною діяльністю. У вузькому розумінні правоохоронна діяльність проявляється в діяльності держави і її спеціальних органах щодо забезпечення та охорони прав і свобод усіх суб'єктів права, оформлених і закріплених в чинному законодавстві кожної нації.

Це теоретико-філософське розуміння правоохоронної (правозахисної) діяльності припускає її єдину суть і мету, що розрізняються за змістом, формою висловлювання, згідно з якими правозахисна діяльність припускає захист прав і свобод суб'єктів господарювання не залежно до місця, часу і конкретних умов, тобто такий вид діяльності носить абстрактний характер.

Проте, якщо звернутися до філологічного значення слів «охороняти», «захищати», то перше означає стерегти, берегти, оберігати, вартувати, захищати, безпека [10, с. 204]. Під другим розуміється практично те ж значення, але більше стосовно конкретної ситуації: оберігати, охороняти, оборонятися, відстоювати, оступатися, закривати загороджувати охороняючи, захистити від нападу, ворожих дій, несприятливого або шкідливого впливу, оберігати від чого-небудь.

Аналогічний підхід простежується і в чинному законодавстві. Так, Закон «Про міліцію» в числі прав міліції вказує на можливість обмежувати або забороняти рух транспорту і пішоходів з метою захисту здоров'я, життя і майна громадян. До завдань міліції вищезгаданий закон відносить охорону громадського порядку і забезпечення громадської безпеки, захист приватної, державної, муніципальної та інших форм власності.

Таким чином, «охорона» припускає абстрактну готовність до реагування на порушення права, припускаючи і його захист стосовно конкретної ситуації, що знаходить своє відображення і в правоохоронній діяльності.

Правоохоронна діяльність об'єктивно затребувана суспільством. Її обсяг визначається самим суспільством, державою за допомогою законодавства, яке при неможливості накладення заборони на правозахисну діяльність самою людиною визначає межі суб'єктів правоохоронної діяльності органами держави з можливістю її здійснення також і самими суб'єктами господарювання. Іншими словами, реальна правоохоронна діяльність несе в собі елементи правозахисту і правоохорони, а чинне законодавство носить констатуючий характер щодо відношення до правозахисту, не розвиваючи її і не забороняючи їй, зважаючи на об'єктивний стан цього поняття.

Роль органів правопорядку, основне функціональне призначення яких полягає не лише в тому, а точніше – не стільки в тому, щоб припинити правопорушення, а в тому, щоб творити правовий порядок, в нашому випадку, створити всі належні умови для безпечного функціонування суб'єктів господарювання.

Особливо актуальна ця думка сьогодні, коли в сучасній Україні рівень довіри населення до органів державної влади і управління має негативну тенденцію. Втрата довіри громадян до державних органів, у тому числі і правоохоронних, дозволяє стимулювати виникнення інститутів самоорганізації громадянського суспільства і виступає умовою недержавної правоохоронної діяльності, формування дієвих механізмів взаємодії цих двох систем.

Соціальна і правова складові правоохоронної діяльності зумовлюють її суть і призначення. Перша складова дозволяє оцінити міру соціального схвалення і здатності забезпечити з урахуванням чинних норм права, моралі і моральності, надійний захист особи, суспільства і держави від злочинних і протиправних посягань, а також легітимність і здатність цієї діяльності передбаченими формами і методами забезпечити регулювання і захист безпеки діяльності суб'єктів господарювання. Така орієнтація правоохоронної діяльності вимагає від правоохоронних органів пильнішої уваги до соціальних процесів, що відбуваються, в суспільстві у взаємозв'язку з ним.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумок викладеному, можна зробити наступні висновки:

1. Усі теоретичні умови (передумови) недержавної правоохоронної діяльності як складової адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, що вказують на її потребу суспільством і що створюють реальну можливість її здійснення, можна класифікувати на соціальні, політичні, ідеологічні та економічні.

Соціальні передумови недержавної правоохоронної діяльності обумовлені суб'єктно-об'єктивними відносинами в суспільстві, які ґрунтуються на єдності матерії і свідомості за участю людини. Реальна правоохоронна діяльність містить відносини щодо охорони, захисту і, першочергово, спрямована на самозахист, самозбереження, саморегуляцію людського суспільства.

Політичні передумови недержавної правоохоронної діяльності обумовлені існуванням держави та її органів, розвитком інститутів демократії, гласності та ґрунтуються на теорії поділу влади, існуванні незалежного від держави громадянського суспільства, політичного плюралізму, сприяючих розвитку інституту недержавної правоохорони.

Ідеологічні передумови недержавної правоохоронної діяльності ґрунтуються на правовій культурі, правосвідомості, визнанні індивідуальних прав і свобод. Правоохоронна діяльність покликана реагувати на невідповідність морального чинника прийнятому рівню розвитку громадських відносин.

Економічні передумови віддзеркалюють рівень економічного розвитку суспільства і держави, добробуту кожної людини. Чим вище рівень економічного розвитку суспільства і менше відмінність в добробуті кожного його члена, тим менша потреба суспільства в правоохороні.

До числа *теоретичних передумов* слід віднести і правову передумову, обумовлену охоронною функцією права. Але її слід відрізнити від правової (юридичної) передумови, що характеризує стан правового регулювання, процесуальних і матеріальних приписів.

2. Правоохоронну діяльність спочатку слід розглядати як діяльність людини або група людей які складають соціальну спрямованість цієї діяльності, що дозволяє здійснювати її у рамках відповідності людини рівню розвитку соціальних відносин у суспільстві з метою захисту не лише своїх прав і свобод, але і чужих, що є запорукою розвитку вільної конкуренції в сучасному суспільстві.

3. Характеризуючи правоохоронну діяльність, необхідно розглядати її в єдності двох складових: соціальної (людської) і правової (юридичної). Якщо правоохоронна діяльність розцінюється з чисто правових позицій, як силове протистояння злочинності і адміністративної деліктності з юридичною дією на ці явища, то, з психологічної точки зору, це явище виступає морально-психологічним ґрунтом деформації працівників правоохоронної сфери.

Соціальна складова правоохоронної діяльності обумовлена об'єктивним прагненням держави і громадян вийти з багаторічної кризи державної влади, економіки, забезпечення правопорядку, усунення дискомфортного недотримання законів або їх дотримання в споживчих цілях та інтересах вузького кола осіб.

4. Наявні правоохоронні відносини виникають між конкретними індивідами з різним рівнем правосвідомості. Вони повинні носити реально існуючий характер і ґрунтуватися не на правовому примусі (писаному праві), а на праві, яке є пріоритетним для конкретної ситуації і найбільш прийнятним для вирішення саме цієї проблеми. В цьому випадку кожен суб'єкт господарських відносин правоохорони повинен відчувати себе вільним, рівним суб'єктом права, іншими словами, він повинен мати надані йому законом права і свободи.

5. У сучасних умовах розвитку суспільства і держави правоохоронна діяльність, виходячи зі своєї правової основи, має бути спрямована на попередження і припинення усіх проявів протиправної поведінки. Недопустима при цьому гіпертрофія того або іншого виду юридичної відповідальності, що призводить до гіперболяції індивідуальних чи колективних започинань в організації громадського життя, ініціює анархічне свавілля, багате руйнуванням державності і прийнятих в суспільстві норм людського взаємоіснування.

Література

1. Артёмов В.М. *Правопорядок в современном Российском обществе: Концептуальные обоснования и инновации*. М.: Акад. управления МВД РФ. 1998. – 144 с.
2. *Римське право* : підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов ; МОН України. – 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
3. *Римське право і сучасність* : матеріали V Міжнар. наук.-метод. конф., 30-31 травня 2008 р. / уклад. Н. Ю. Голубєва [та ін.] – О. : Фенікс, 2008. – 292 с.
4. *Філософія Артура Шопенгауєра та сучасність: колект. моногр.* / [Карась А. та ін.] ; за ред. Анатолія Карася ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Філософ. ф-т, Каф. філософії. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – 164 с.
5. *Шопенгауэр А. Мысли / А. Шопенгауэр ; пер. Ф. В. Черниговец.* – Х. : Фолио, 2009. – 256 с.
6. *Иеринг Рудольф фон. Юридическая техника* : сб. / Р. ф. Иеринг ; сост. А. В. Поляков. – М. : Статут, 2008. – 230 с.
7. *Иеринг Р. Борьба за право / Пер с нем. В.И. Лойко.* СПб.: Вестник знания. 1912. – 71 с.
8. *Крусс В.И. Актуальные аспекты проблемы злоупотребления правами и свободами человека // Государство и право.* 2002. № 7. – С. 46-53.
9. *Кияхсанов И.Ш. Современные подходы к определению содержания и структуры предмета административного права / Актуальные проблемы административного и административно-процессуального права: Материалы междунар. науч.-практ. конференции (Москва, 4 апреля 2003 г.).* М.: МосУ МВД РФ. 2003. С. 4-24.
10. *Новий тлумачний словник української мови: у 3 т.: 200000 слів / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко.* – К. : Аконтіт, 2006. – (Серія "Новісловники"). – ISBN 966-8001-10-9. Т. 1 : А-К. – [Б. м.] : [б.в.], 2006. – 926 с.

УДК 343.533: 343.123.12

В.А. Сандул

здобувач,

Львівського державного університету внутрішніх справ

ГНОСЕОЛОГІЧНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття присвячена з'ясуванню поняття інтелектуальної власності в історико – правовому аспекті

Ключові слова: інтелектуальна власність, виключні права, право власності, об'єкти інтелектуальної власності.

Статья посвящена выяснению понятия интеллектуальной собственности в историко – правовом аспекте.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, исключительные права, право собственности, объекты интеллектуальной собственности.

The article is devoted finding out of concept of intellectual property in историко – legal aspect.

Key words: intellectual property, absolute titles, right of ownership, objects of intellectual property.

Постановка проблеми. Інтелектуальна діяльність у ХХІ ст. стає основним і вирішальним чинником соціально-економічного прогресу. Від рівня творчої діяльності залежатиме рівень суспільного виробництва. Успіхи суспільного виробництва визначають рівень матеріально-побутового життя народу.

Економічний, соціально-культурний розвиток і процвітання країни перебувають у прямій залежності від творчої діяльності людини, ефективного використання різноманітних об'єктів інтелектуальної власності та створення надійної правоохоронної системи захисту.

Водночас, у зв'язку з активним розвитком світової торгівельної системи, технологічним удосконаленням здійснення випуску товарної продукції та її маркування, і проникненням у національну економіку